

Mimoškolní aktivity dětí jako nástroje sociální a kulturní reprodukce

Lenka Peprníková

Oponentský posudek: Alena Košák Felcmanová

Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je "shrnutí výsledků dosavadních výzkumů souvislostí mezi sociálním postavením rodiny (rodičů), a vzdělávacími mimoškolními aktivitami (MA) dětí školního věku." s.6

V diskuzi (kap.5) se pak cíle zpřesňují a rozšiřují o otázky:

“Cílem práce bylo shrnutí výsledků dosavadních výzkumů souvislostí mezi sociálním postavením rodiny (rodičů), jejich kapitálů a vzdělávacími mimoškolními aktivitami dětí školního věku.” s. 41 – posun cíle

“jak ovlivňuje sociální třída klíčové motivy, strategie a praktiky rodičů v účasti dětí na MA a jaký je vliv třídně nerovných strukturálních zdrojů na tuto účast.” s.41

Teoretická část

V teoretické části autorka představuje rámec sociální reprodukce nerovností, různé formy kapitálů podle Bourdieua a sociální třídy. Základní pojmy přehledně vysvětluje. Tak dává práci základní teoretický rámec.

Dále pak představuje výchovné strategie a kulturní logiku “řízené kultivace” a “přirozeného růstu” od Lareau (2001) a dále také “sady nástrojů” (Swindler, 1986), které mají představit základní rámec pro srovnání toho, jak jednotlivé studie zkoumají rodičovské strategie rodičů dělnické a střední třídy. Bylo by ale dobré v teoretické části rozpracovat, jaký typ je pro jakou třídu podle Lareau typický. Toto téma průběžně prosakuje do práce, ale nemá pro čtenáře přehledné místo v celé práci.

Není zcela jasné (krom vlivu na výběr zkoumaných studií) - jakou roli má práce Lareau v celé práci, nad rámec klíče pro výběr analyzovaných studií. Není zcela jasné s jakou definicí MA autorka nakonec pracuje.

To samé platí o teorii sady nástrojů - jak dobře autorka píše, ta přesouvá pozornost od motivů ke zdrojům, ale není zřejmé, jakou roli bude v práci hrát.

Metodologie a analýza

Autorka představuje 14 kvalitativních studií, které pro práci shrnuje a srovnává. Vybírá studie, které zkoumají motivy a zdroje rodičů pro MA dětí. Klíčem k výběru je vazba na studii Lareau.

Jak studie vybírala přehledně zdůvodňuje, avšak není jasná role jednotlivých představených teoretických konceptů v analýze. To částečně popisuje až v části 4, nejasněji je pak uvádí v diskuzní části (5.). Přestože v závěrech uvádí, že tyto otázky byla uvedeny v úvodu, já jsem je takto jasně formulované nenalezla.

“V úvodní části práce byly za předmět zkoumání ve vybraných kvalitativních výzkumných studiích označeny dvě základní otázky – jak ovlivňuje sociální třída klíčové motivy, strategie a praktiky rodičů v účasti dětí na MA a jaký je vliv třídně nerovných strukturálních zdrojů na tuto účast.” s.41

Toto rozšíření dává smysl a čtenáři ulehčuje propojení práce.

Naopak v úvodu práce se objevuje otázka: “Studie, které se věnují tomu proč se rodičovské chování vzhledem k MA třídně liší?” S.6 - tato otázka by byla práci posunula, zase někam jinam. Zde by pak byla větší vazba na text Lareau (kultivace vs. růst). Místy na to autorka reaguje, například v reflexi vazby na koncept dobrého rodičovství s.21.

V analytické části je vidět, že autorka všechno prostudovala, a hledá rozpory a průsečíky. Nicméně jednotlivé poznatky jsou v textu nepřehledně organizovány. Někdy shrnuje výsledky za sebou za jednotlivé studie, ale ne za všechny a pak to nesystematizuje s. 23,24. Místy není jasné, k jakým studiím se vztahuje (s.38)

Pro přehlednost by pomohlo ještě detailnější strukturování textu, především v části motivů (4.1.), podobně jako u části věnujícím se zdrojům (4.2.).

Strukturování části k motivům, které je jinak částečně zvedeno na v tabulce č.2. Naopak část k zdrojích svou tabulku nemá.

Autorka sice rozpory v motivech a kontradikce k textu Lareau ukazuje v diskuzi, pro jasnější pochopení by bylo třeba přehlednější strukturování textu - jaké motivy byly v jednotlivých pracích identifikovány u dělnické třídy, jaké u střední - kde se překrývají, kdy jsou v rozporu a jakou roli v tom hrají koncepty Lareau?

Pro přehlednost by bylo nejdříve dobré představit jednotlivé studie, jejich výzkumné otázky a teoretická východiska ve vztahu k motivům a zdrojům, jakým faktorům se věnují a pak až je shrnovat.

Samostatnou pozornost i ve struktuře by si pak zasloužilo socioekonomický a institucionální kontext států, kde vznikly jednotlivé studie. Autorka se tomu věnuje v diskuzi, ale zasloužilo by si to možná přehlednější místo v teoretické části práce.

Pokud odhlédneme od nepřehlednosti ve struktuře práce, je třeba vyzdvihnout, že autorka identifikovala důležitá místa srovnání studií, přehledně rozpracovala téma kulturního kapitálu - od zdroje k cíli s.35,36. I téma 4.2.6. dostupnost MA.

Shrnutí a diskuze

Autorka ve shrnutí a diskuzi kriticky zamýšlí nad možností a limity syntézy výsledků analyzovaných studií. Cíl práce autorka naplňuje, i když se v práci posunul.

Naopak trefně si všímá kontrastních zjištění ve vztahu k motivům rodičů a práci Lareau (s.42) *“Překvapivě, velká část vybraných studií konstatuje vnímání strategického významu účasti na MA rodiči dělnické třídy a objevil se relativně vysoký podíl studií s opačnými výpověďmi rodičů střední třídy o slabším pocitu spojení MA s rozvojem vzdělávací a pracovní kariéry.”* s.42

Dobrá je také reflexe napětí mezi využitím zdrojů a jejich rozdílnému vnímání jako investice vs. spotřeby podle tříd (s. 43). Tématu se věnuje už na str. 37: *“Celkově – podíl investic dělnické třídy do akademických MA na celkových investicích do mimoškolního vzdělávání, se zdá mírně až značně (podle studie) vyšší než u třídy střední. A to bez ohledu na geografický původ dat.”* Nicméně pojem investice je trochu jiný než původní zdroje. s.37

Kriticky také reflektuje rozdílné kontexty vzniku studií, nicméně z mého pohledu by toto téma mělo být rozpracované i v teoretické části.

Celkově je tedy vidět, že se autorka snažila výsledky studií systematizovat a upozornit na rozpory v některých výsledcích. Studiím porozuměla a analýze prokázala pochopení různých studovaných konceptů i reflexi různých kontextů vzniku studií.

Otázky k diskuzi

- Kdybyste práci dělala znovu, jak byste postupovala?
- Jak moc se vymykají výsledky studií, které se věnují akademickým MA (přípravy na univerzitu) od ostatních?
- Jakou roli má řízená kultivace a přirozený růst od Lareau (2011) v celé práci a ve vztahu k motivům a zdrojům?
- Šlo by podle vás strukturovat motivy rodičů podle individuálního rozvoje, společenského vzestupu či bezpečí, nebo pro vás pro vás byl důležitější vymezení k práci Lareau?
- Jak byste si odpověděla na dobrou otázku *“Proč spojení MA s budoucími příležitostmi dětí, uváděli rodiče z dělnické třídy, ale žádný rodič ze střední třídy?”*s.43

Hodnocení navrhuji hodnocení velmi dobře s přihlédnutím k obhajobě.

V Praze dne, 9.9.2024

Alena Košák Felcmanová